

ויכוחים וחילוקי דעות

שימוש בכובע האדום:

ככובע האדום ניתן להשתמש בשתי דרכים: לתקירה או כתווית - כדרך לסיווג.

בתחילת סכסוך או בכל שלב של סכסוך, יכול כל אחד מהצדדים להציע את ההצעה הבאה:

... "הבה נחבוש כולנו את הכובע האדום שלנו ונראה מה נוכל למצוא".

שני הצדדים חוקרים את רגשותיהם וחושפים אותם. לא תמיד אתה יכול להיות בטוח שהאדם השני הוא אדם הגון. אתה יכול לבטא את ספקותיך ואף לומר מהם, לדעתך, הרגשות של הצד השני.

הכובע האדום הוא דרך לחקירת רגשות ולחשיפתם.

כאשר משתמשים בכובע האדום ככתווית, הוא הופך להיות אמצעי לשינוי כיוון החשיבה. אם הצד השני מאוד רגשני ומתנהג בצורה מאוד פוגעת, אתה פשוט אומר:

... "זוהי חשיבת כובע-אדום טובה".

אין פירושו של דבר שמהו בחשיבת כובע-אדום אינו כשורה, אלא שחשיבת כובע-אדום אינה מבוססת על היגיון ולכן אינה נושא לדיון כאן.

ניתן גם להשתמש בכובע האדום ככתווית כדי להראות את רגשותיך אתה:

... "כשאני חובש את הכובע האדום אני מרגיש כעס ביחס להצעה זו".

בדרך זו אתה יכול להביע את תגובתך הרגשית להצעה. אינך חייב לתת הסבר לרגשותיך.

ויכוחים וחילוקי דעות הם מצב חשיבה נפוץ מאוד, או, יותר נכון, זהו מצב נפוץ הדורש חשיבה רבה יותר מאשר הוא זוכה לה בדרך-כלל. לאנשים יש השקפות או דעות שונות. אנשים רוצים לעשות דברים שונים. אדם אחד חושב שהאחר צריך לעשות דבר מסוים והאדם האחר אינו מסכים.

הטווח משתרע מוויכוח אינטלקטואלי שקט ועד לחילוקי דעות אמוציונליים קשים ולסכסוכים.

רגשות והרגשות

רגשות יכולים להיות כבר למן ההתחלה. לאמיתו של דבר, חילוקי הדעות עשויים להתעורר בשל אותם רגשות. במקרים כאלה לא חוסר ההסכמה הוא זה שחשוב, מאחר שחוסר ההסכמה אינו אלא דרך להראות את הרגשות הסמויים שדוחפים לחוסר ההסכמה. חשוב להיות מודע לאפשרות כזו, כי במקרים כאלה פתרון של הסכסוך המידי לא יהיה כל-כך מועיל.

רגשות של כעס, פחד ובעיקר דחייה עשויים להיות שם למן ההתחלה. באופן מעשי "דחייה" היא רגש (או הרגשה) נפוץ מאוד. זו מין תערובת של התנגדות, קנאה, תחושה של אי-צדק, צורך בתשומת-לב ועוד מרכיבים דומים.

אינני מתיימר להציע בדפים אלה פתרונות לסכסוכים שהם ביטוי ישיר לתקופה ארוכה של רגשות ושל חוסר שביעות-רצון. כמה מגישות החשיבה יכולות לעזור במקרים כאלה, אך ייעוץ עשוי להיות יעיל יותר.

ישנם גם רגשות המתעוררים במהלך ויכוח או סכסוך. יש כעס, פחד, עלבון, צעקות ואיומים.

מלים:

יש מלים פוגעות רבות: "טיפש", "בור", "עצל", "אנוכי", וכו' וכו'. רובן שמות תואר.

אלה הן מלים של כובע אדום: הן מבטאות רגשות, אך אין מאחוריהן הסבר הגיוני. אנו מנסים לציין זאת, ובכך לסלק מלים כאלה מהסכסוך.

... "הנה אתה שוב מתחיל עם מלה של כובע אדום."

יש לזכור, כי שמות תואר רבים מבטאים רגשות, ולעתים קרובות בחירת שם התואר חושפת למעשה את הרגשות. לדוגמה, אם אתה אומר על משהו "מדיף ריח", פירושו שאינך אוהב אותו. אך, אילו קראת לאותו דבר "מבושם" פירושו היה שאתה אוהב אותו. אפילו בכתיבה האינטליגנטית והאובייקטיבית ביותר אנו מוצאים דברים מסוג זה. יהיה זה תרגיל מעניין לעקוב אחרי קטעים בעיתון ולהקיף במעגל את שמות התואר הנזכרים. רובם יהיו, בוודאי, מסוג ה"רגשות" אשר משתמשים בהם כדי ליצור ויכוח. לסוג כזה של ויכוח אין כל תוקף. זה כאילו היינו אומרים:

... "הטיעון שלי מוצק כי זהו מה שאני מרגיש."

אם מישהו אומר:

... "מדוע אתה לובש את הבגד המגוחך הזה?"

זה כאילו אמר:

... "אינני אוהב שאתה לובש בגד שאינני אוהב."

המלים "נכון" ו"שגוי" הן מלים נפוצות מדי המשמשות במהלך ויכוחים. אין הן תורמות לוויכוח והן רק עושות צרות. הן יותר מדי מוחלטות. אנו נוטים לחשוב שאם נצליח להוכיח שהצד השני "טועה" בעניין פעוט כלשהו, סימן שהוא טיפש וטועה בכל נושא. מובן מאליו כי הצד השני יכול לטעות ב-95% מטענותיו, אך עדיין להיות צודק ב-5% הנותרים.

מלים רבות נשמעת כבעלות משמעות עמוקה, אך אפשר ליחס אותן לכל אחד ובכל מצב: "חוסר התחשבות", "אנוכי", "מתנשא". אין כל הגנה נגד מלים אלה כי הן פשוט אומרות:

... "אני רוצה לחשוב עליך כעל "אנוכי" - אינך יכול לעצור בעדי."

כהרגל חשיבה יש להיות זהירים לגבי המלים שבהן משתמשים בכל סכסוך. שאלת ההרגל שאותה יש לשאול היא:

- האם זוהי מלת כובע־אדום? האם מלה זו תורמת משהו מלבד היותה ביטוי לרגשות?

כדאי להצביע על מלים כאלה ולנסות להימנע מלהשתמש בהן.

תפיסות

תפיסה, ולא היגיון, היא הבסיס לרוב הסכסוכים והמחלוקות. כל אחד מהצדדים הוא הגיוני לחלוטין, על בסיס התפיסה שלו.

אמא רוצה שבתה תחזור הביתה מוקדם, כי היא תופסת את בילוי הנוער כשתיית משקאות חריפים, חברה רעה, סמים, מיץ ומעשי אלימות. הבת אינה רוצה לחזור מוקדם כי היא תופסת את הבילויים בצורה שונה - בילוי מתקשר אצלה עם התנהגות מהנה, חברים טובים, מסיבות (ללא סמים), והיא גם מרגישה את עצמה מגוחכת אם עליה לחזור הביתה לבר, לפני שאר החברים. בתחום תפיסתן של השתיים - כל אחת מהן צודקת.

מקור חשוב להבדלים בתפיסה מתייחס לעתיד. אנו יכולים לדעת את ההווה, אך החיון (אקסטרפולציה) אל העתיד תלוי בניסיון האישי. אב רוצה שבנו יתאמץ יותר בלימודיו ויעבוד קשה כדי שיעבור בהצלחה את המבחנים. האב יודע, על-סמך ניסיונו האישי, כי ללא תעודות יהיה קשה לבנו להשיג עבודה. אבל לבן, על-פי ניסיונו האישי עד כה, נראה כמובן מאליו שרמת חייו תהיה כמו זו של משפחתו וחבריו. עובדה - אף אחד מחבריו אינו עובד קשה; כך שלא ייתכן שלעבוד קשה זה כל-כך חשוב.

רוב המקרים שבהם מתגלה חוסר הבנה מבוססים על הבדלי תפיסה. אתה נתקל במקרה במישהו והמשקה שלו נשפך. הוא חושב שאתה תוקפני, בעוד שאתה יודע כי הייתה כאן רק טעות מצערת.

אתה משאיל משהו במטרה להחזירו למקום, אך מישהו אחר חושב כי גנבת אותו.

יש לבחון ולהגדיר תפיסות.

את שלושת הצעדים הבסיסיים לפתרון סכסוכים אפשר ליישם ביחס לתפיסות:

1. אלו הן תפיסותיי. זוהי הדרך שבה אני רואה את המצב.

2. כך אני חושב שאתה רואה את המצב.

3. כיצד אתה רואה את המצב?

אפשר להחליף את הסדר של צעדים 2 ו-3. לדוגמה, שני הצדדים יכולים להציג את תפיסותיהם בזה אחר זה, או, לכתוב בזמנית את תפיסותיהם ואז לקרוא אותן. אם הצד השני אינו מוכן להגדיר את תפיסותיו, אתה עושה זאת כשבילוי:

... "הנה כך אני חושב שאתה רואה את המצב. אם אני טועה, אמור לי היכן אני טועה."

ברגע ששתי מערכות התפיסות הונחו זו לצד זו, אפשר לבחון את ההבדל ביניהן. ייתכן ששני הצדדים צודקים, אלא שהם מתבוננים בדברים שונים. ייתכן שלצד אחד יש מידע טוב יותר, שעליו הוא מבסס את תפיסתו. ההשוואה והבחינה של התפיסות מספיקות לעתים כדי לפתור את חוסר ההסכמה או לפחות להעבירו לבסיס קונסטרוקטיבי, שבו שני הצדדים משתדלים להתקדם יחד.

... "מדוע אני תופס דברים בדרך זו?"

... "מדוע אתה תופס דברים בדרך ההיא?"

ערכים

הגורם השני לרוב הסכסוכים, אחרי הבדלי תפיסות, אלו הם הבדלי ערכים. הבהרת הבדלי התפיסות חייבת לבוא לפני הטיפול בערכים, כי עלינו לתפוס כיצד הערכים יושפעו.

הממשלה מפסיקה לסבסד מחירים ומאשרת להשוות את המחירים למחירי השוק. האזרחים מתנגדים כי עליהם להוציא עתה יותר כסף וייתכן שאין הם יכולים להרשות זאת לעצמם. על-פי התפיסה ארוכת-הטווח של הממשלה, עליית המחירים תעודד את האיכרים לייצר יותר, כך שבסופו של דבר יהיה יותר מזון בחנויות.

לצדדים בוויכוח יש לעתים ערכים שונים המנחים את התנהגותם. אצל אנשים צעירים ה"לחץ החברתי" הוא ערך חזק מאוד. כל אחד רוצה להיות אחד מהחבורה. הוא אינו רוצה להיראות יוצא דופן. להורים קשה מאוד להעריך את עצמתו של ערך זה, כי הם חושבים במושגים של ערכים אחרים: בריאות, סכנה, אפשרות להרוויח למחייתך, ביטחון לטווח רחוק, או מה יחשוב השכן.

לשני הצדדים יש לעתים אותם ערכים, אך הפעולה הננקטת משפיעה על כל אחד מהם בכיוונים הפוכים. חנות מעלה מחירים כדי להרוויח יותר כסף. הקונים צריכים לשלם יותר כסף והם כמובן אינם מאושרים מהמחשבה שיהיה להם פחות כסף. כאן הערך של "רוצים יותר כסף" זהה אצל שני הצדדים.

תפיסת הסיכון היא, כמובן, עניין של תפיסה. למשל, נערה רוצה לטייל בהודו עם חברים, אך הוריה חוששים: הסיכון בנסיעה נתפס על-ידם כסיכון מפני מחלות, שוד, אלימות וכו'. הנערה, שיש לה חברים שחזרו מהודו בלא שנתקלו בצרות אלה, תופסת את הסיכון אחרת. זהו עניין של תפיסה.

אבל גם כאשר ההורים והבת תופסים את הסיכון באותה דרך בדיוק, יש הבדלים בנכונותם של שני הצדדים לקבל את הסיכון, כי הנכונות השונה

נובעת מערכים שונים המשמשים קנה מדה להתנהגותם. הנערה רוצה להיות עם חבריה, היא מתעניינת בניחוח השוואתי של דתות, שואפת הרפתקאות, רוצה להקדיש זמן למחשבה לפני שהיא נכנסת בעול העבודה. אף אחד מערכים אלה אינו חל על הוריה. הם רואים רק את הסכנות, את ההוצאות המיותרות ואת הקשיים לחלץ אותה משם.

שלושת הצעדים הבסיסיים ניתנים ליישום גם כאן:

1. אלו הם הערכים שלי (הרלוונטיים למצב).

2. כך אני רואה את הערכים שלך.

3. מהם הערכים שלך?

כמו בעניין התפיסה, ניתן להחליף את הסדר של שני הצעדים האחרונים. כמו בעניין התפיסה, אתה יכול לאבחן ולומר מהם הערכים של הצד השני אם הוא אינו מוכן לשתף פעולה.

אחרי שהערכים הונחו זה לצד זה, אפשר לערוך השוואה ביניהם. זה קשה יותר מאשר להשוות תפיסות, שכן ברגע שאתה מבין שקיימת אפשרות של תפיסה שונה - אתה מקבל את האפשרות הזו. אך באשר לערכים, אתה יכול להבין שקיימים ערכים אחרים, ועדיין לעמוד בפני הקושי להחליט אילו מהערכים הם באמת החשובים - אלו ערכים ישפיעו על התוצאה?

כל אחד מהחושבים עושה עתה מאמץ מכוון להראות כיצד אפשר לדאוג לשמירת הערכים של הצד השני. הנערה בדרכה להודו יכולה לספר להוריה כי היא תתייחס לחששותיהם ותנסה לשמור על עצמה על-ידי כך שתעשה ביטוח בריאות, תשמור על קשר קבוע עמם, תכין כרטיס טיסה חזרה, לא תטייל לבדה וכו'.

שני חברים שוכרים דירה. אחד מעריך מאוד סדר והשני מעריך את החופש שיש לו להניח הפצים בכל מקום שירצה. איזה ערך ינצח? יכול להיות הסכם לפיו האדם שמעריך סדר יסדר תמיד את הדירה, אך ישלם פחות שכר דירה, או, אפשר לערוך הסכם שעל-פיו בחלקים מסוימים מהדירה חייב להישמר הסדר, אך בחלקים אחרים - לא.

עיקרון כללי הוא שלכל אחד הזכות (בגבולות מסוימים) לבדוק בערכיו אך לא לכפות ערכים אלה על הזולת. אדם האוהב להאזין למוסיקה רועשת - טוב יעשה אם ירכוש אזניות או יבודד את חדרו מפני רעש.

מאמץ ותכנון יצירתיים משתתפים בניסיון להבין כיצד ערכים מנוגדים יכולים לדור בכפיפה אחת.

במקום שאין אפשרות לספק את שתי מערכות הערכים, ייתכן שיהיה צורך בויתורים הדדיים לגבי הערכים.

... "אני אמכור לך ערך זה תמורת זה".

... "אתה יכול להביא את חבריך לארוחה בכל עת, בתנאי שאתה תעשה את כל עבודות הניקיון".

... "אתה יכול לשאול את המכוננית בתנאי שתמלא את מיכל הדלק שלה".

מיקוח, משא ומתן, פיצוי וסחיטה, כל אלה הם חלק מהמיקח וממכר בערכים. יש סכנה רצינית שבעת יישוב סכסוך, נעמוד על כך שנקבל פיצוי על כל הדברים שלא נעשו על-פי דרכנו. זהו מנהג רע המקשה על השגת הסכם קונסטרוקטיבי של הסכסוך, ופותח פתח ליצירת סכסוכים מדומים על-מנת לזכות בטובות הנאה. למשל, ההורים עשויים לעמוד על כך שבתם לא תיסע להודו לפני שתעבור מספר בחינות.

עלינו לשמור על עצמנו שלא לערב בסכסוך ערכים שאינם שייכים לעניין:

האם לערך זה יש קשר לסכסוך?

הורה שחייב להישאר ער מאוחר בלילה כדי לאסוף את בנו ממסיבה, יכול לבקש פיצוי על אבדן שעות שינה; אבל הורה שלא היה צריך לאסוף את ילדו, לא ידרוש פיצוי על כך שאין הוא אוהב את הרעיון שבנו חוזר מאוחר הביתה.

היגיון

כללית, ההיגיון משחק תפקיד משני כמקור לסכסוך או ביישוב סכסוך (בהשוואה לתפיסות ולערכים). בעוד שתוכנה תפיסתית יכולה לשנות ערכים ורגשות באופן מיידי כמעט, הרי שלטיעונים ההגיוניים אין כוח כזה.

להיגיון יש תפקיד בנסיגנות הקונסטרוקטיביים לספק ערכים מנוגדים או "לסחור" בערכים.

בוויכוחים רגילים - בניגוד לסכסוכים ולחילוקי דעות - להיגיון יש נגיעה ישירה.

כאן אפשר להשתמש בשלוש השאלות שנתקלנו בהן קודם ביחס להרגלים:

1. מהו הערך של האמת כאן?

2. האם הטענה חייבת אכן לנבוע מהנתונים?

3. באילו תנאים זה נכון?

ההבדל בין הטענה שמהו נכון לבין העובדה שמהו נכון הוא הבדל חשוב מאוד. יכול להיווצר מצב שטוענים לגבי דבר מסוים שהוא נכון באופן מוחלט, ואילו מאוחר יותר מתברר שהוא מבוסס על שמועות. יש, אם כן, לפקפק במידע שלגביו טוענים שהוא נכון.

"אם המידע נכון כי אז אקבל את טענתך."

כאשר טענה אחת אמורה לנבוע מטענה אחרת, על השומע לעמוד על המשמר ולברוק האם המסקנה אמנם חייבת לנבוע מאותה טענה או אמירה.

"אתה טוען שאם אף אדם אחר לא היה בכית, אז זה חייב להיות ירידי שלקח את הספר. אתה אומר כי מי שלקח את הספר לא יכול להיות פורץ, כי אף פורץ לא היה לוקח רק ספר אחד. אבל יש גם אפשרות נוספת: שהספר לא היה היכן שאמרת; ייתכן שהנחת את הספר באיזשהו מקום ושכחת היכן

שמת אותו."

האפשרות להציע חלופה היא הדרך הטובה ביותר להראות שמהו אמנם יכול לנבוע ממהו אחר, אך אינו "חייב" לנבוע ממנו.

בחינת התנאים גם היא חשובה מאוד בכל טיעון הגיוני; כי כמו בנושא התפיסה - שני הצדדים עשויים להיות צודקים, אך תחת תנאים אחרים.

"אתה צודק. כל אחד מסכים שהכלב שלך ממושם ומתנהג יפה רוב הזמן. אך יש פעמים שבהם הוא נראה כאחוז בחמת-טירוף ואז הופך להיות מסוכן. ייתכן שזה קורה רק למשך שעה או שעתיים בשנה, אולי כאשר חם מאוד, אבל בנוכחות ילדים בסביבה איננו יכולים להרשות לעצמנו לקחת את הסיכון."

"אין כאן שאלה אם טבע האדם הוא טוב או רע. ההיסטוריה מראה כי בתנאים מסוימים האדם יכול להתנהג גרוע מאוד ובתנאים אחרים להתנהג יפה מאוד; שני ההיבטים נכונים."

"משמעת היא דבר חשוב מאוד, אך עד לנקודה מסוימת; מעבר לנקודה זו משמעת יכולה לדכא כל יצירתיות והתפתחות."

אם הוויכוח הוא על בסיס של חתירה אחר האמת (חקירה), אפשר בדרך-כלל להבין מדוע שני הצדדים מחזיקים בדעות שונות, אולם אם הוויכוח הוא על בסיס של עימות בין הצדדים (כמו ברוב המקרים), הצדדים רק מתרחקים יותר ויותר האחד מהשני וקשה להגיע לידי הכרעה.

שוב אנו יכולים ליישם כאן את תהליך שלושת הצעדים:

1. זהו ההיגיון של הטענה שלי.

2. אני מאמין שזהו ההיגיון של הטענה שלך.

3. אמור לי שוב, מהו ההיגיון המסתתר מאחורי הטענה שלך.

לגבי תפיסות וערכים ייתכן שלא נדע מה חשוב הצד השני, אך לא כך ביחס

בכל אחת מארבע רמות אלה יש לעשות ארבעה דברים:

1. הצהרה ותיאור לגבי כל אחד מהצדדים.
2. השוואה: הבדלים ודמיון.
3. עיצוב.
4. מיקח וממכר: (ויתורים הדדיים) חליפין ומיקוח.

הצהרה:

שלושת השאלות הבסיסיות:

1. אלו הן תפיסותיי (רגשותיי, ערכיי וההיגיון שלי).
2. אלו הן, לפי דעתי, תפיסותיך (רגשותיך וכו').
3. מהן אכן תפיסותיך (רגשותיך וכו')?

באופן מעשי, שאלות אלו חשובות ביותר ביחס לתפיסות ולערכים. במקרים רבים הרגשות וההיגיון של כל אחד מהצדדים גלויים לצד השני. מה שפחות גלוי הוא התפיסות או הערכים שביסודן של הרגשות וההיגיון.

השוואה:

השקפות הצדדים מונחות זו לצד זו. אין כאן ניסיון להטיל בהן ספק או לפקפק בתקפות של התפיסות או הערכים. עתה ניתן להשוות את ההשקפות:

1. מהן נקודות הדמיון?
2. מהן נקודות השוני?

להיגיון; כאן אנו צריכים לדעת, כי הרי הקשבנו להיגיון זה. מכל מקום, אנו יכולים תמיד לבקש פישוט או סיכום של הטיעון.

כמו קודם, הטענות המנוגדות מונחות זו לצד זו וניתן לערוך ביניהן השוואה. מהו הבסיס לניגודים? באילו עניינים ישנה הסכמה? האם אפשר לפשר בין שתי הדעות?

לעתים קרובות הויכוחים מבוססים על ספקולציה בקשר לעתיד:

... "אם נעלה את מחיר הנעליים - איש לא יקנה אותן."

... "הכול יצטרך להעלות מחירים בקרוב. אם נעלה את המחיר עכשיו, לא נצטרך להעלותו שוב כאשר כולם יעשו זאת. בדרך זו נפסיד משהו עתה, אך נרוויח בעתיד."

אנו יכולים להציג את הבסיס לספקולציות, אך עלינו להבין שלעתים גם אם שתי השקפות נוגדות, הן עדיין הגיוניות. אז עלינו לבחור בין שתיהן על בסיס אחר (לדוגמה, האפשרות להעמיד במבחן את אחד הרעיונות).

מבנה מיוחד

המבנה המיוחד עבור מצב של ויכוח/חילוקי דעות הוא פשוט מאוד להבנה.

ראשית, יש לקחת בחשבון, לפי הסדר, ארבע רמות:

1. רגשות
2. תפיסות
3. ערכים
4. טענות הגיוניות.

בכל אחת מארבע רמות אלה יש לעשות ארבעה דברים:

1. הצהרה ותיאור לגבי כל אחד מהצדדים.
2. השוואה: הכדלים ודמיון.
3. עיצוב.
4. מיקח וממכר: (ויתורים הדדיים) חליפין ומיקוח.

הצהרה:

שלושת השאלות הבסיסיות:

1. אלו הן תפיסותיי (רגשותיי, ערכיי וההיגיון שלי).
2. אלו הן, לפי דעתי, תפיסותיך (רגשותיך וכו').
3. מהן אכן תפיסותיך (רגשותיך וכו')?

באופן מעשי, שאלות אלו חשובות ביותר ביחס לתפיסות ולערכים. במקרים רבים הרגשות וההיגיון של כל אחד מהצדדים גלויים לצד השני. מה שפחות גלוי הוא התפיסות או הערכים שביסודן של הרגשות וההיגיון.

השוואה:

השקפות הצדדים מונחות זו לצד זו. אין כאן ניסיון להטיל בהן ספק או לפקפק בתקפות של התפיסות או הערכים. עתה ניתן להשוות את ההשקפות:

1. מהן נקודות הדמיון?
2. מהן נקודות השוני?

להיגיון; כאן אנו צריכים לדעת, כי הרי הקשבנו להיגיון זה. מכל מקום, אנו יכולים תמיד לבקש פישוט או סיכום של הטיעון.

כמו קודם, הטענות המנוגדות מונחות זו לצד זו וניתן לערוך ביניהן השוואה. מהו הבסיס לניגודים? באילו עניינים ישנה הסכמה? האם אפשר לפשר בין שתי הדעות?

לעתים קרובות הוויכוחים מבוססים על ספקולציה בקשר לעתיד:

... "אם נעלה את מחיר הנעליים - איש לא יקנה אותן."

... "הכול יצטרך להעלות מחירים בקרוב. אם נעלה את המחיר עכשיו, לא נצטרך להעלותו שוב כאשר כולם יעשו זאת. בדרך זו נפסיד משהו עתה, אך נרוויח בעתיד."

אנו יכולים להציג את הבסיס לספקולציות, אך עלינו להבין שלעתים גם אם שתי השקפות נוגדות, הן עדיין הגיוניות. אז עלינו לבחור בין שתיהן על בסיס אחר (לדוגמה, האפשרות להעמיד במבחן את אחד הרעיונות).

מבנה מיוחד

המבנה המיוחד עבור מצב של ויכוח/חילוקי דעות הוא פשוט מאוד להבנה.

ראשית, יש לקחת בחשבון, לפי הסדר, ארבע רמות:

1. רגשות
2. תפיסות
3. ערכים
4. טענות הגיוניות.

יש נסיון להבין כיצד התעוררו הניגודים בין שתי ההשקפות - האם מקורם במידע שונה או בהסתכלות בחלק אחר של התמונה?

עיצוב:

בנקודה זו נעשה ניסיון לתכנן ולגבש פיתרון שיספק את שני הצדדים:

1. האם ניתן לגשר בין הדעות השונות?

2. האם ניתן להגיע לעיצוב חדש אשר יספק את שני הצדדים?

כל צד עושה עתה ניסיון להראות כיצד אפשר להתחשב בערכיו של הצד השני.

מיקח וממכר:

שיטה זו מתייחסת בעיקר לערכים. ניתן לוותר על ערכים מסוימים על-מנת להמשיך ולהחזיק באחרים. יש לענות על שאלות אלה:

1. מהם הערכים החשובים לי ביותר?

2. על אילו ערכים אני יכול לוותר?

3. אילו ערכים חדשים ניתן להוסיף?

בשלב זה נכנס לתמונה הפיצוי על הוויתור.

מאבקי כוח

הנחתי בפרק זה כי שני הצדדים מעוניינים ביישוב הסכסוך, אולם במציאות אין זה תמיד כך.

במאבקי כוח מרגיש, לעתים, אחד הצדדים כי הוא יכול לנצח, ולכן אינו רוצה להתפשר או ליישב את הסכסוך. על רקע אפשרות כזו, הדבר הטוב ביותר שהצד האחר יכול לעשות הוא להבהיר כי ניצחון לא ייתכן כאן, וגם אילו היה אפשרי - מחירו היה כבד והתוצאה לא הייתה משתלמת.

קורה שלאנשים מסוימים יש עניין בהמשך הסכסוך, אולי משום שזה נותן להם תחושה של עמדת כוח וחשיבות. אם תוכל לגלות את הערכים המעורבים בהמשך הסכסוך, אזי תנסה להראות כיצד ניתן להשיג ערכים אלו בדרכים אחרות וכיצד המשך הסכסוך רק יכול לפגוע בערכים אלו.

תבל שבמאבקי כוח מנסה כל אחד מן הצדדים לגרום לצד השני את הכאב הרב ביותר האפשרי.

סיכום

המבנה בו ניתן להשתמש במצבי ויכוח/חילוקי דעות כרוך בשיקולים הנערכים לגבי כל ארבע הרמות: הרגשות, תפיסות, ערכים והגיגות. בכל רמה נעשה ניסיון "להניח זה לצד זה" את השקפות שני הצדדים. אז נעשית השוואה של השקפות אלה, תוך ניסיון ליישב ניגודים. השלב הבא הוא לנסות לתכנן ולהגיע לידי הכרעה שתספק את הערכים של שני הצדדים. אם כל זה נכשל, יש לנסות "סחר חליפין" של ערכים, שבו הצדדים מתפשרים על ערכים עד אשר הם מגיעים לידי שביעות-רצון.

תרגילים על "ויכוחים וחילוקי דעות"

1. שני חברים הסכימו ביניהם ללכת יחד למסיבה, אבל בערב החליט לפתע אחד מהם להישאר בבית ולצפות בסרטי וידאו. החבר השני כועס והם רבים. תאר מה יכולים להיות הערכים המנחים את התנהגות שני החברים.

2. אשה אחת רוצה להקים עסק של מכירת מחשבים. יש חוסר הסכמה בנושא זה בינה ובין בעלה, החושב שעליה להמשיך להחזיק

במשרה ובמשכורת הנאה שהיא מקבלת בחברת IBM. תאר את התפיסות האפשריות של שני הצדדים.

3. קיימות תכניות לבנות בית-מלון גדול לתיירים ליד חוף דייגים קטן. תושבי הכפר מתנגדים מתוך חשש כי זה יהרוס את הכפר ויפגע בסגנון חייהם. מנהל הפרויקט טוען כי בית-המלון דווקא עשוי לספק עבודה רבה יותר ומשרות טובות יותר לאנשי האזור. האם ניתן לתאם בין הערכים של שני הצדדים?

4. במהלך טיול בחו"ל פגשו המטיילים קבצנים רבים. אחד המטיילים טען כי אין לתת נדבות לקבצנים, כי בכך מעודדים אותם לבקש נדבות; הוא גם טען כי מתן נדבות מסיר את האחריות מהממשלה לפעול למען הקבצנים. אדם אחר אמר כי אם מזלך האיר לך פנים ויש לך כסף, עליך לשתף את חסרי המזל בחלק ממנו. מהו הבסיס התפיסתי לחוסר ההסכמה? האם אפשר לגשר בין שתי התפיסות?

5. - "מוטב לך לשכור שירותי עורך-דין מקצועי לטיפול בסכסוך, ולא - תפסיד".

- "מרגע שהמקרה נמצא בידיו של עורך-דין, הסכסוך רק יגדל ולא יהיה סיכוי להגיע לידי הסדר - כי עורכי-דין זקוקים לפרנסה".
האם אפשר לגשר בין שני טיעונים הגיוניים אלו?

6. חתול תועה מגיע לבית שבו מתגורר חתול מבוית ושבע. רשום דו"שיח שבו החתול התועה משתמש ב"סחר חליפין" של ערכים כדי לשכנע את חתול הבית להרשות לו להישאר שם.

7. אתה לוקח את המכונית המשפחתית לטיול, ולרוע מזלך אתה מעורב בהתנגשות. תאר את הערכים, התפיסות וההיגיון שלך ושל משפחתך כאשר אתה מגיע הביתה.